

El *mar*: variació consonàntica (I)

(ALDC, VIII, 1690. *El mar*)

En aquest mapa i comentari m'ocuparé primer de l'aspecte lèxic del mot i després analitzaré la seva variació fonètica, tot deixant per a un altre mapa la variació morfològica (veg. mapa 1179).

El mot *mar* deriva del llat. MARE, on era de gènere neutre (*Mare nostrum*) i que en cat. i en les llengües romàniques oscil·la entre *f.* i *m.* (cf. mapa 1179). L'alg. *marina* 85 (doc. a. 1735) és pres del genovès o de l'it. (Corbera, 2000: 51). MARE coexistia amb PELĀGUS 'alta mar', pres del gr. PELAGOS, que els llatínistes consideren de registre poètic, però creiem que cal admetre el seu caràcter popular tenint en compte derivats catalans com (*serrà*) *penegal* < *pelagal* 'serrà que viu al pèlec, a la mar profunda', els der. ant. *empelegar* 'dirigir-se a alta mar' i *despelegar* 'anar d'alta mar cap a la costa', el peix *penegal* (*Helicolenus dactylopterus*, serrà imperial), és a dir, 'serrà del pèlec, de la mar profunda', que efectivament pot viure fins a 1.000 m de fondària (cf. Veny, 1977 b i 1997 b).

Respecte a la variació fonètica, podem trobar: 1) epítesi de -[t] o de -[k]; 2) grau zero de la bategant final.

1) En cat. or. i en algunes localitats occidentals frontereres amb aquest, *mar* ha sofert una epítesi de la dental, *mar*[t], realitzada eventualment com a relaxada, fenomen freqüent en aquest bloc dialectal, sobretot en mots monosil·làbics, com *cart* 'car', *cort* 'cor', etc., en relació amb una extensió de l'alternança -art/-ar a mots en -ar (semblantment *cor* → *cort*, *mar* → *mart*) (PALDC, I, mapa 26). La dental pot alternar amb una oclusiva [k], *mar*[k], que, a diferència de *mar*[t], rarament presenta casos paral·lels d'altres mots.

2) En bal. el resultat és de grau zero (*ma*[ϕ]), que trobem en mots monosil·làbics (*co* 'cor', *ca* 'car') però també en polisil·làbs d'origen culte, com *superi*['o] 'superior', *fav*['o] 'favor'. A notar que aquesta bategant s'articula quan *mar* té el valor de 'gran abundància d'una cosa' (cf. mapa 1179). *Mar* és mot normatiu des del DOrt, 1917; també ho és *pèlag*, que no apareix en els nostres materials, des del DG_I, 1932.

